

Kartläggning av skinnkvalitet vid olika årstider

Titel: Pilotstudie av skinn från inomhusfödda lamm av rasen gotlandsfår

1. Sammanfattning

I en pilotstudie har sammanlagt 194 skinn från besättningar med inomhusuppfödda lamm av rasen gotlandsfår bedömts i syfte att avgöra skinnens kvalitet och säljvärde. Lammen föddes i januari och februari och slaktades senast i juli månad. Skinnen bedömdes vara av betydligt mer varierande kvalitet än de från höstslaktade lamm. Genom ett målmedvetet avelsarbete med fokus på god skinnkvalitet tror bedömarna att andelen skinn med högt säljvärde kan öka betydligt för de inomhus uppfödda lammen. Av bedömningen framgår att 30 – 40 % av skinnen håller samma kvalitet som höstslaktade skinn av god kvalitet.

2. Bakgrund

Skinn från fårrasen gotlandsfår är en eftertraktad produkt som ger producenten en värdefull intäkt. Gotlandsfår lammar vanligtvis från slutet av mars till början av juni. Lammen går på bete med sina mödrar och blir slaktmogna under hösten. Då är också skinnkvaliteten som bäst. Trots att betalningen för köttet är som lägst under hösten hör det ekonomiska resultatet från denna produktionsform till de bästa inom lammnäringen. Detta beror på flera orsaker men bland andra är betalningen för skinnets och den lägre arbetsinsatsen starkt bidragande orsaker. Nystartade producenter har sällan möjlighet att leverera lamm till slakt under höstmånaderna eftersom slakterierna inte efterfrågar mer lammkött under denna period.

Några producenter har sedan flera år tidigarelagt lamningen av olika skäl, bland andra:

- för att kunna dra nytta av det högre köttpriset
- för att efterfrågan på lammkött är större
- men i vissa fall även för att betesmarkerna inte avkastar så mycket att det passat att ha lamm på bete.

Skinn från lamm som fötts upp inomhus har generellt betraktats som svårsålda på grund av sin låga kvalitet. Dessa lamm har oftast varit födda på våren, fötts upp på bete för att därefter stallas in och slaktas vintern därpå. Skinnen har då varit vaddiga, glanslösa och tunnhåriga och därmed inte varit efterfrågade på marknaden. Om man kan få gotlandsfår att lammas i januari/februari och slakta lammen innan midsommar, med hög kvalitet på skinnen, skulle det ekonomiska resultatet i denna produktionsform öka väsentligt. Detta under förutsättning att dräktighetsprocenten och antalet uppfödda lamm per tacka inte minskar alltför mycket.

3. Syfte och förväntade effekter – projektmål och deltagarnytta

Målet

Pilotstudien, delprojekt 4, ingår som en del av ett större projekt i syfte att utveckla lammproduktionen i Sverige. Övriga delar i projektet syftar till att utveckla rådgivningen, förbättra avelsvärderingen samt främja fårens hälsa.

Vi tror oss veta att de ”vanliga”, höstslaktade lammens skinn har bättre kvalitet än de från inomhusuppfödda lamm. Målet med pilotstudien är att undersöka om gotlandsfår kan producera skinn av godtagbar kvalitet under andra årstider än hösten.

Hur väl projektet lyckats uppnå målet framgår av punkt 4.

Syftet

Resultaten skall ligga till grund för att bedöma den ekonomiska möjligheten att producera skinn under andra årstider än hösten, alltså när köttpriserna är som högst. Det finns idag en betydande lönsamhet i att sälja skinn med god kvalitet. Det finns ett ytterligare behov av kunskap om hur skinnkvaliteten påverkas under året.

Avgränsning

Vi ville ta reda på om skinn, från lamm av rasen gotlandsfår, som fötts senast i februari och, som slaktats före midsommar samma år, har en acceptabel kvalitet. Bedömningsresultatet bör jämföras med skinn från djur i samma besättning, som slaktas under hösten, med avseende på eventuella skillnader i till exempel, smidighet, glans, silkighet, täthet, fibertjocklek och förekomst av bottenull. Innan rådgivare rekommenderar denna produktionsform behöver också aspekter som dräktighetsprocent och antal uppfödda lamm per tacka beaktas, gärna i form av efterkalkyler hos producenter som redan producerar inomhusuppfödda lamm. Förutom det avgränsade målet med projektet har flera riksdomare och skinnanvändare som fått se skinnen fått upp ögonen för skinnens kvalitet och möjligheter till förbättring av kvaliteten, vilket får anses vara mycket värdefullt.

Tidsplan

Tidsplanen har varit att redovisa projektet innan utgången av år 2009. Avvikelser från det planerade resultatet har varit att skinnen från ytterligare en besättning skulle ha bedömts men dessa skinn såldes innan de blev bedömda.

Ekonomi - Budget och finansiering av studien

Budgeten på 70 000 kronor har omfattat kostnader för upplägg av studien, information och diskussion med lammproducenter och referensgrupp, bedömning, bearbetning och tolkning av resultat, presentation och artikel i Fårskötsel.

Studien har huvudsakligen finansierats med medel från LRF men också av AB Tranås Skinnberedning som tillhandahållit lokal och sponsrat två av bedömarna.

Resultatet har legat inom budgeten med små avvikelser mellan de olika posterna.

4. Projektets arbetssätt - Vad bedömde vi

Projektorganisation – administration och styrning

Styrning och administration har skötts av Erica Lindberg, LRF. Hushållningssällskapet i Jönköping har ansvarat för projektets genomförande, samt stått för utlägg under projekttiden. Projektledare har varit Birgit Fag, lammrådgivare på Hushållningssällskapet i Jönköping.

Samarbetsformer

Samarbete med LRF's övriga projekt har skett både i form av fysiska möten men även i viss utsträckning via mail och telefon.

Referensgruppens medlemmar och producenter har kontaktats via telefon och mail.

Bedömarna har kontaktats via telefon och mail och vid bedömningen deltog även projektledaren.

Metoder och verktyg – projektets genomförande och aktiviteter

En utförligare presentation av projektets genomförande redovisas som bilaga 1.

Knappt 200 skinn från två besättningar med inomhusuppfödda lamm bedömdes med avseende på skinnkvalitet.

Färg, lock, pälsår, smidighet och säljvärde bedömdes av personer med erfarenhet från både uppfödning och skinnanvändning.

Resultatet från bedömningen redovisas i denna slutrapport samt publiceras i tidningen LAND och tidskriften Fårskötsel.

Utvärdering

Enligt projektledarens egen utvärdering har projektet gett mycket värdefull kunskap till en mycket låg kostnad.

5. Erfarenheter – vad vi lärt

Erfarenheten av denna pilotstudie är att det finns goda möjligheter att, med ett effektivt och seriöst avelsarbete, producera lammskinn av rasen gotlandsfår av hög kvalitet även från lamm som fötts och fötts upp inomhus. Vi tror oss också våga påstå att kvaliteten på dessa skinn kan bli betydligt bättre än skinn från lamm som först fötts upp utomhus för att sedan stallas in och slutgödas inför slakt.

6. Slutsatser och rekommendationer

Studien visar att det går att producera skinn av hög kvalitet från lamm av rasen gotlandsfår som fötts upp inomhus. Kvaliteten varierar mer än för höstslaktade lamm och det är därför viktigt att avla på djur med hög skinnkvalitet så att det inte produceras alltför stor andel osäljbara skinn eftersom detta kan äventyra den enskilde producentens ekonomi men även skinnens rykte i stort. Nu återstår att titta på dräktighetsprocent och antal uppfödda lamm per tacka för att undersöka de ekonomiska förutsättningarna i denna mycket intressanta produktionsform.

Jönköping 17 november 2009-11-17

Birgit Fag

Projektledare

Hushållningssällskapet Jönköping

Telefon 0706-401 601

Mail: birgit.fag@hush.se

Bilaga 1.

Undersökningen

Vi har bedömt skinn från två besättningar på Gotland, sammanlagt 194 skinn.

I besättning A ID-märktes djuren. Djuren var födda 6 januari – 11 februari och slaktade mellan 1 juni och 17 juli. Djuren är uppfödda inomhus.

I besättning B föddes djuren i januari/februari och slaktades före midsommar. I besättning B har djuren inte gått på bete.

Referensgruppen

En referensgrupp tillsattes:

Anita Forsberg, AB Röskusten, rekommenderad mönstrare, lammproducent, syr och säljer skinn

Barbro Nord, riksdomare, lammproducent, syr och säljer skinn

Bertil Gabrielsson, ordförande i Svenska Fåravelsförbundet samt lammproducent, deltar även som producent i projektet

Dag Ydrén, medlem i Gotlandsfårsvärföreningens avelsråd, lammproducent

Erica Lindberg, övergripande projektledare för LRF:s samtliga lammprojekt samt generalsekreterare i Svenska Fåravelsförbundet och lammproducent

Eva Nilsson, Ekastiga, ordförande i Gotlandsfårsvärförening, lammproducent, syr och säljer skinn

Kjell Nilsson, ordförande i Skinnriket samt lammproducent

Medlemmarna i gruppen har kontaktats per telefon inför projektstarten och efter bedömningen.

Bedömningen

Bedömningen utfördes av Inger Monson och Jenny Andersson, Ateljé Guldtackan, lammproducenter och skinnhantverkare samt Katarina Fritjofsson, riksdomare och lammproducent. Bedömningen utfördes i samma lokal på AB Tranås Skinnberedning som bedömningen vid skinnpremieringen Där är ljuset tillräckligt bra och det finns ytor så att det går att sortera skinnen i högar efter olika kvaliteter.

Följande egenskaper bedömdes, i förekommande fall enligt en skala från 1 – 5 där 5 poäng indikerade bästa värdet:

Färgnyans och färgpoäng

Lockstorlek och lockpoäng

Glans och pälsårskvalitet

Smidighet

Säljvärde

Själva bedömningen är naturligtvis subjektiv men får ändå anses vara av god kvalitet med tanke på de meriter och den erfarenhet bedömarna besitter.

Skinn av sämre kvalitet; ojämn, flammig färg och tunt pälsår av låg kvalitet

Bedömningen utförs

Skinn av betydligt högre kvalitet

Vad tyckte vi

Skinnen är väl slaktade med inga eller få skador. Lammen är slaktade på Scans slakteri på Gotland.

Skinnen är beredda på AB Tranås Skinnberedning.

Lädet är genomgående grövre än från höstslaktade djur men oftast ändå tillräckligt smidigt.

Få skinn var gödselskadade.

Skinnbedömningen i detalj

Besättning A

Skinn från 79 lamm av rasen gotlandsfår, födda 6 januari till 16 februari och slaktade 1 juni till 17 juli. Uppfödda inomhus hela tiden. Samtliga plädberedda, ingen identitetsmärkning

Ren klar färg, inget gödselmissfärgat inga urinmissfärgningar Låg färgpoäng beror oftast på ljusa sidor

Mycket skruvlock, inga lösa sidor

Flera skinn med sämre pälsår utmed ryggen. Inga dödhår inga märghår

Täta skinn

Kraftigt läder, flera mindre smidiga skinn.

Jämn kvalitet om än inte den bästa men OBS att 6 % av skinnen har bedömts ha säljvärde 5, alltså fullt i klass med bra höstslaktade skinn!

Besättning B

Skinn från 115 lamm av rasen gotlandsfår, födda i januari till februari och slaktade senast i juli månad. Uppfödda inomhus hela tiden. Samtliga plädberedda, ingen identitetsmärkning

Bedömarnas allmänna omdöme:

Stora skinn

Få berednings- och slaktskador

Rena för att vara uppfödda på stall

Lila färgmarkering på levande djur syns på skinnen.

Ojämn färg. Flera skinn är flammiga eller tvåfärgade

Bra lockbildning på flertalet skinn men många med skruvlock. Detta påverkar troligtvis inte det kommersiella värdet negativt så länge de ska säljas som "turistskinn".

"Skinn med rätt lockstorlek men har inte samma pälshårskvalitet som höstslaktade lamm." var ett omdöme som fälldes av en förbipasserande skinnhandlare.

Mjuka smidiga lädersidor Normal eller tom ovanligt bra läderkvalitet, stabilt och bra

Dålig pälshårskvalitet. Många skinn har för tunt pälshår utmed ryggraden och har därför också sämre lock där.

Viktigt att ha rätt pälshårslängd. Det verkar som om många plädskinn har en bättre hårkvalitet närmare skinnet. De skulle passa bättre som pälsklippta, dvs med ca 17 mm hårlängd istället för cirka 35 mm.

Skinnen har stort användningsområde tack vare den ganska goda lockbildningen. Jämför man skinnen med höstslaktade så har de höstslaktade i regel bättre hårkvalitet. Med bra hårkvalitet menas ett lagom grovt hår som är silkigt och glansigt över hela skinnet. Bra hårkvalitet har stor betydelse för skinnens utseende och hur länge utseendet består samt för skinnets förmåga att hålla sig rent. Ett skinn med för tunt hår tappar snabbt lockformen och blir hoptovat och glanslöst,

Vad kan man dra för slutsatser av detta miniprojekt? Kvalitet på pälshår och lockform är som alltid A och O men tros vara ännu viktigare på dessa skinn för att de ska komma till sin rätt.

Vi konstaterar att skinnen skiljer sig mer i kvalitet än vad vi är vana vid från höstslaktade skinn. Vi har inte kunnat jämföra med några höstslaktade skinn från dessa besättningar.

Det finns skinn som är lika fina som höstslaktade.

Vi hittar flera skinn som har ett lägre säljvärde än de flesta höstslaktade skinnen.

Många skinn har en vaddig rygglinje som sätter ner skinnets säljvärde.

Vår slutsats är att inomhusuppfödda lamm mycket väl kan hålla samma goda kvalitet som höstslaktade djur men det gäller att välja djur med bra förutsättningar för att slippa få för hög andel svårsålda skinn. I de besättningar vi undersökte bedömdes ca 30 respektive 40 % av skinnen ha ett lågt säljvärde. Orsakerna till detta varierade med bland annat alltför liten lock, ulliga, vaddiga skinn med sämre glans och tunt hår samt ojämn, asymmetrisk färgutbredning.

Med ulliga skinn menar vi förekomst av mycket bottenull, med vinterullkaraktär, inget homogent hår, dålig lockbildning och dålig glans.

Genom att konsekvent avla på djur med mycket goda pälsenskaper bedömer vi det vara fullt möjligt att producera en hög andel skinn av god kvalitet från inomhusuppfödda lamm av rasen gotlandsfår.

Nästa steg blir att ta reda på hur hög dräktighetsprocent och hur många uppfödda lamm per tacka man kan räkna med för gotlandstackor som lammar i januari/februari.

Birgit Fag
Lammrådgivare
Hushållningssällskapet i Jönköping
På uppdrag av LRF's lammsatsningsprojekt.

Bilaga 2.

Sammanställning från bedömningen

Färgnyans					Färgpoäng				
Besättning	A		B		Besättning	A		B	
Nyans	Antal	%	Antal	%	Poäng	Antal	%	Antal	%
Vit	4	5	0	0	1	13	16	9	8
X ljusgrå	7	9	15	13	2	17	22	27	24
Ljusgrå	20	25	28	24	3	24	30	51	44
Grå	37	47	54	47	4	17	22	27	23
Mörkgrå	10	13	16	14	5	8	10	1	1
X mörkgrå	1	1	2	2					

Lockstorlek					Lockpoäng				
Besättning	A		B		Besättning	A		B	
Storlek	Antal	%	Antal	%	Poäng	Antal	%	Antal	%
Liten	27	34	3	3	1	16	20	10	9
Medel	41	52	88	76	2	18	23	39	34
Stor	11	14	24	21	3	19	24	46	40
					4	22	28	20	17
					5	4	5	0	0

Pälshår					Glans				
Besättning	A		B		Besättning	A		B	
Poäng	Antal	%	Antal	%	Poäng	Antal	%	Antal	%
1	21	27	19	16	1	26	33	28	24
2	18	23	34	30	2	15	19	35	31
3	24	30	31	27	3	19	24	40	35
4	14	18	31	27	4	17	22	11	10
5	2	2	0	0	5	2	2	0	0